

Morálka je viac než „produkt evolúcie“ alebo konvencia

O morálke možno písať z rôzneho hľadiska.¹ Napríklad aj v súvislosti s otázkou, ktorá je v spore medzi kresťanmi a ateistami veľmi podstatná: má morálka božský pôvod? (ako to tvrdia kresťania, židia, moslimovia a iní) alebo je to iba „produkt evolúcie“ (ako tvrdia darvinisti), či vec konvencie („spoločenskej dohody“, zvyklostí). Možno to vyjadriť aj inak: je človek iba „dokonalé (vysoko vyvinuté) zviera“, alebo sa zásadne líši od iných živých tvorov? A to nielen svojimi schopnosťami (rozumom, kreativitou, vôľou, schopnosťou plánovať), ale aj spôsobom správania sa – morálkou?

Často sa hovorí o „amorálnosti“ súčasného sveta (aspoň toho západného). Ale v skutočnosti tu o amorálnosť (neprítomnosť morálky) nejde; ide skôr o „novú morálku“, vychádzajúcu z niečoho iného ako morálka tradičná (kresťanská a židovská), ktorá bola založená, ako vieme, predovšetkým na desiatich Božích prikázaniach.

V súčasnosti, ani v histórii nepoznáme žiadne ľudské spoločenstvo, ktoré by žilo bez akejkoľvek morálky. Pravdaže, ona sa líšila (nie však až tak podstatne, ako sa možno niekomu zdá) podľa doby a miesta, kde platila. Ale vždy tu bola, je a bude. A tento fakt – jej existencia – je už sám osebe pozoruhodný. Nikde inde v prírode (v spoločenstvách žiadnych živočíchov) morálku nenájdeme. Nájdeme tam isté „pravidlá“, podľa ktorých sa jedinci i celé spoločenstvá správajú, no to nie je morálka. Celá živá príroda (pozorovať to môžeme najmä u živočíchov, žijúcich v spoločenstvách) koná podľa inštinktov (pravidiel, inštrukcií „zapísaných“ v ich génoch). Toto konanie môže byť jednoduché, ale niekedy aj veľmi zložité.

Aj človek v istých situáciách koná v súlade so svojimi pudmi (inštinktmi). Ale to je niečo úplne iné ako konanie, správanie sa ovplyvnené morálkou. Morálka nám totiž hovorí *čo (ako) by sme mali konať*; a to je často v úplnom protiklade s tým, čo nám kážu robiť inštinkty. Morálne príkazy môžeme, ale aj nemusíme poslúchnuť (človek ich v skutočnosti často neposlúcha); no je tu niečo, čo v prípade neposlúchnutia morálneho príkazu človeka na to upozorní, dokonca mu „vyčíta“, že nekonal „správne“ (v zhode s morálkou). Je to svedomie. Nič také ako morálny príkaz („toto by si mal robiť, aj keď sa ti to nepáči, aj keď je to pre teba nepríjemné, aj keď to nie je v tvojom osobnom záujme“) u žiadneho iného tvora ako človeka neexistuje.

Kde sa to u človeka vzalo? Je to „produkt evolúcie“? To nemôže byť. Veď darvinizmus tvrdí, že v prírode sa uchováva (odovzdáva nasledujúcim generáciám) iba to, čo je prospešné z hľadiska prežitia a reprodukcie (roz-

¹ O morálke píšem vo viacerých svojich knihách, ale napr. aj v článkoch, zaradených v súbore dokumentov – „mimoknižných publikácií“ na www.knihy-benjan-sk

množovania). Ale morálne konanie neprispieva ani k prežitiu ani k rozmnožovaniu, ba často je v rozpore s týmito „záujmami“ (a to nielen jednotlivca, ale i druhu).

Niektorí darvinisti sa snažili tento „paradox“ vysvetliť všelijakými krkolomnými hypotézami, napr. tým že jedinec koná niekedy síce v rozpore s tým, čo je prospešné jemu, ale je prospešné druhu, resp. je dôležité pre zachovanie jeho génov. Napr. ak sa rodič vrhne do horiaceho domu, aby z neho zachránil svoje dieťa, ohrozuje síce svoj život, ale koná tak len preto, aby zachránil „svoje gény“ (ktoré sa prostredníctvom jeho potomka budú odovzdávať ďalším generáciám). No človek koná často altruisticky aj keď nejde o jeho potomkov (príbuzných), dokonca aj keď ide o jeho nepriateľa. Čo s tým? A príklady by sme mohli uviesť aj z iných oblastí správania sa ľudí (napr. keď človek zachováva manželskú vernosť napriek tomu, že podľa „zákonov evolúcie“ by sa mal starať o to, aby mal čo najviac dedičov svojich génov, a mal by na to využiť každú príležitosť).

Skrátka žiadne ad hoc vymyslené „dodatky k evolučnej hypotéze“ nedokážu vysvetliť konanie človeka, ktoré sa riadi nie pudmi, ale morálkou.

Dokonca aj ateisti sa riadia istou morálkou; u niektorých sú zásady ich morálky iba veľmi málo odlišné od morálky kresťanov (možno tu hrá rolu iba pretrvávanie vplyvu tradičnej, kresťanskej morálky). No zásadný rozdiel medzi tradičnou a ateistickou morálkou spočíva v tom, že prvá vychádza z predpokladu, že na svete existuje objektívny mravný poriadok, že je objektívne dané, čo je dobré a čo zlé, čo je správne a čo nesprávne; že existuje objektívny písaný kódex, ktorý to určuje (napr. Desatoro, ale aj iné časti Biblie). Ateistická morálka však vznikla ako opozícia voči tradičnej. Tvrdí, že (keďže „neexistuje Boh“) neexistujú žiadne dané, objektívne pravidlá, že človek pri rozhodovaní, čo je správne a čo nie, musí hľadať odpoveď („kormidlo“) v sebe samom.

Ateistická morálka vlastne vychádza z naivnej filozofie Jeana Jacquesa Rousseaua, podľa ktorej je človek vo svojom jadre dobrý, ale kazí ho spoločnosť (ak vraj chceme poznať, čo je dobré a správne, musíme pátrať hlboko v sebe, a tam objaviť „hlas prírody“).

Tradičná (kresťanská) morálka vychádza naopak z toho, že povaha človeka je od počiatku zlá (hovorí sa tu o *dedičnom hriechu*). Vnútorne ja človeka je skazené, takže potrebuje, aby do neho vstúpila zvonku Božia milosť a jeho ľudskú povahu premenila.

Ateistická morálka vychádza teda zo subjektivismu (ved' každý z nás je sám sebou nejako inak) – každý má „svoje morálne predpisy“, každý je človekom po svojom. (To sa prejavuje napr. aj v umení ovplyvnenom ateistickou filozofiou: umelec sa snaží o sebavyjadrenie a sebarealizáciu¹ aj za cenu, že to môže byť pre iných úplne nezrozumiteľné).

Pri motivácii konania na základe ateistickej morálky hrajú podstatnú úlohu *emócie*, najmä *láska* (pravdaže, nejde o lásku agapé, ako ju chápú kresťania, ale prakticky vždy iba o lásku erotickú): človek sa poddáva svojmu „vnútornému ja“ (v podstate svojim pudom) tak, že často stráca nad sebou kontrolu – „láska“ tu stojí nad dobrom i zlom; a preto ateistická morálka ospravedl-

¹ A to ešte v tom lepšom prípade. Často mu totiž o nič iné ako zisk nejde (pričom zneužíva ľudskú naivitu a snobizmus).

ňuje neveru (tým sa dá vysvetliť skutočnosť, prečo je na Západe taká obrovská rozvodovosť so všetkými jej negatívnymi dôsledkami).

Každý rozumný a skúsený človek vie, aká je erotická láska vrtkavá: spočiatku je človek veľmi istý svojou láskou: netvrdí iba „milujem ťa“, ale aj „navždy ťa budem milovať“, a prítom to nehovorí pokrytecky, on tomu naozaj verí. Ale časom sa ukáže, že to bola ilúzia. Dokonca i samotný J. J. Rousseau píše, že v láske „je všetko ilúzia“, a Lewis to vyjadruje slovami „eros sľubuje, čo sám nedokáže splniť.“ Zakladať morálku na takýchto vrtkavých základoch je celkom isto pomýlené (ak to chceme vyjadriť veľmi mierne).

No ateistická morálka v sebe skrýva aj ďalšie problémy. Ako som sa už zmienil, vychádza z názoru, že „vnútorné ja“ človeka je dobré. Aká je však skutočnosť? Shakespeare bol veľmi dobrý pozorovateľ ľudských pováh; stačí sa začítať do jeho diel, aby sme videli, koľko je v ľuďoch nielen jemnosti, nehy, dobroty a ľútostivosti, ale aj krutosti, surovosti, hriechnej žiadostivosti, škodoradosti a závidia. Ľudské vnútro je ako „kotlík“, v ktorom sa varí dobro pomiešané so zlom. A v tejto zmesi je často viac zla. Otázka potom znie: ak ateistická morálka hľadá vnútorné „ja“, ktoré „ja“ vlastne hľadá? Podľa čoho pozná „dobré vnútorné ja“ od „zlého vnútorného ja“? Na to ateistická morálka nedokáže odpovedať (v praxi preto aj ateista – ak nejde o kriminálnika alebo cynika – akosi podvedome hodnotí čo je dobré, a čo je zlé často na základe „tradície“, t.j. kresťanskej morálky, hoci neraz značne oklieštenej).

Ak posudzujeme kresťanský pohľad (povedali sme si, že podľa Biblie je ľudská povaha narušená hriechom, a človek teda má sklon konať zlo), a porovnávame ho so skutočnosťou, ako ju pozorujeme vo svete (v súčasnosti i v histórii), musíme vidieť, že je v oveľa lepšej korelácii s realitou než ateistický. Môžeme teda prehlásiť, že ateistická morálka sa zakladá na veľmi zlej znalosti antropológie. Okrem toho je krajne nezodpovedná. Bazíruje napr. na tzv. opravdivosti a seberealizácii. To síce samo osebe nie je zlé, ale je to málo, nestačí! Veď opravdivosť a odhodlanie nechýbali napr. ani Hitlerovi. A za „seberealizáciu“ sa veľmi často skrýva ten najhrubší egoizmus (či ako je dnes niekedy zvykom hovoriť „selfizmus“).

Pre veriacich je *svedomie* božským dozorom v nás. Tento nestranný pozorovateľ nás často núti konať proti vlastným sklonom a záujmom. Svedomie dokáže byť napr. „nepriateľom (erotickej) lásky“, dokáže „pokaziť zábavu“, ale hlavne pomáha človeku, aby sa nestal otrokom svojich sklonov (pudov). Vďaka nemu sa dokážeme vzdať toho, čo sa nám páči, a namiesto toho robiť to, čo je správne.

Prítomnosť morálky vo svete a svedomia v ľudskom vnútri sú pre nás kresťanov jedným z mnohých dôkazov nielen existencie Boha, ale aj toho, že sa On o nás zaujíma, a tiež že vyžaduje od nás, aby sme konali určitým spôsobom.

Akým spôsobom? Ako má človek konať, pozná z inštrukcií, ktoré mu dal jeho Stvoriteľ. Časť tých inštrukcií je zapísaná v jeho génoch – sú to inštinkty, pudy (ktoré sú vlastné aj iným živým tvorom), ale nad nimi je u človeka ešte niečo iné – Boží zákon (inštrukcie Stvoriteľa zapísané v Jeho Slove) – to, čo určuje ako sa má človek správať vo vzťahu k svojmu Stvoriteľovi, k iným ľuďom i k celému stvorenstvu. A tento „spôsob správania sa“ tvorí kresťanskú („tradičnú“) morálku. *Morálka je nadradená pudom, inštinktom. Správanie sa na základe morálky je vlastne jedným z mnohých znakov, ktorými sa človek podstatne líši od iných živých tvorov.* Ak niekto popiera platnosť „tradičnej“ (objektívnej) morálky, ak propaguje správanie sa na základe „vnútorných pocitov“ (pudov, inštinktov), chce v podstate degradovať človeka, dostať jeho správanie, konanie na úroveň správania sa zvierat.

Dá sa to povedať aj inak: v niektorých svojich prácach som písal o troch úrovniach života: *vegetatívnom, animálnom a spirituálnom (duchovnom).* Každý je darom nášho Stvoriteľa. Nie každý človek dosiahne tretiu, najvyššiu úroveň života (duchovný život je teda akýmsi *fakultatívnym* Božím darom). Ak pozorujeme, čo sa deje vo svete, môžeme byť svedkami toho, ako tí čo žijú na animálnej úrovni života, nielen popierajú iný druh života než ten, ktorým žijú oni sami, ale sa snažia zničiť duchovný život (i s morálkou, ktorá k nemu patrí) aj u iných. Navonok sa to prejavuje ich zúrivým bojom proti viere, proti náboženstvu, proti tradičnej morálke.

M. B. Benjan

Darček pre Vás:

Desiatky publikácií zadarmo

Radi by sme Vás upozornili, že teraz máte možnosť si pozrieť a gratis („free“) stiahnuť desiatky dokumentov v elektronickej podobe – vo formáte **PPS** („prezentácie“) a v **PDF** (články, fakty, úvahy). Stačí jednoducho kliknúť na názov zvoleného dokumentu v zozname, ktorý nájdete po zvolení voľby „**mimoknižné publikácie**“ (v sekcii „**Prejsť na:**“) na web-stránke:

www.knihy-benjan.sk

Ide o originálne publikácie s mnohými (často málo známymi) *faktami o pravde, poznávaní, ale aj o lži, podvádzaní a manipulovaní; o vede a viere; s faktami a úvahami o svete, o Bohu, ale i o Vás.* V mnohých pps dokumentoch („prezentáciách“) tiež nájdete *unikátne fotografie a krásne melódie.*

Okrem toho na tejto web-stránke nájdete **PONUKU KNÍH**, kde je vyše 20 titulov, ktoré si môžete objednať a ktoré nikde okrem u nás (a v internetovom kníhkupectve MARTINUS.sk) nedostanete. O knihách si tu môžete prečítať podrobné informácie – nielen o ich rozsahu, formáte, cene a špeciálnych zľavách, ale aj o ich obsahu (t.j. anotácie); z niektorých z nich sú dokonca k dispozícii aj ukážky (úryvky).

(Pozn.: ak ste túto informáciu dostali e-mailom, nemusíte otvárať váš prehliadač, stačí jednoducho kliknúť na tu uvedenú webovú adresu, t.j. na: www.knihy-benjan.sk).

So srdečným pozdravom

MBKB

mb@knihy-benjan.sk